

Рекомендації (принципи) Ради з фінансової стабільності щодо роботи банків державного сектору із непрацюючими кредитами (NPLs)

I. МЕТА І СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Велика частка непрацюючих кредитів (NPLs), що сформувалася в банківському секторі, становить загрозу для фінансової стабільності та перешкоджає фінансуванню економіки. Рада з фінансової стабільності (далі – РФС) зазначає, що високий рівень NPLs у портфелях банків державного сектору (далі – держбанки) став наслідком впливу таких факторів: погіршення макроекономічного середовища у 2014–2016 роках, недобросовісності багатьох позичальників, військової агресії та окупації Криму і частини території Донецької та Луганської областей, несумлінних кредитних практик і так званого політичного кредитування. Низька якість кредитного портфеля створює суттєві фіскальні ризики для держави – бюджетні витрати на підтримку капіталу банків були колосальними.

Вирішення цієї проблеми є одним із головних завдань, що стоять перед РФС, Національним банком України (далі – НБУ) та Міністерством фінансів України. Зараз НБУ розробляє нормативно-правовий акт щодо організації банками процесу управління непрацюючими активами. Цей акт відповідатиме кращим світовим практикам, вказівкам Європейського центрального банку (ЕЦБ) та Європейського органу банківського нагляду (ЕВА) щодо роботи банків із NPLs та з майном, набутими ними у власність унаслідок реалізації прав заставодержателя, водночас враховуватиме національні структурні проблеми, такі як значний обсяг кредитів, наданих пов'язаним із банками особам. Оприлюднення цього документа очікується в червні 2019 року.

Тим часом РФС створила робочу групу в складі представників НБУ, Міністерства фінансів України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та міжнародних експертів для розроблення принципів проведення реструктуризації NPLs у трьох банках державного сектору (Ощадбанк, Укресімбанк та Укргазбанк). На кінець листопада 2018 року сума NPLs у цих трьох банках становила 194 млрд грн.

Ці проміжні рекомендації, розроблені додатково до вимог Закону України “Про фінансову реструктуризацію”, визначають засадничі принципи, дотримання яких забезпечать справедливість та прозорість процесу реструктуризації, а також захист інтересів держави. Вони стосуватимуться великих кредитів (понад 5% від регуляторного капіталу банків). Вони не є юридично зобов'язуючими, проте банки на запит РФС повинні пояснити та обґрунтувати відхилення від їх дотримання. Принципи застосовуватимуться з дати оприлюднення та залишатимуться в силі до моменту набрання чинності нормативно-правовим актом НБУ про роботу з NPLs.

II. Принципи

1. Передумови реструктуризації NPLs.

- 1.1. Передумовою реструктуризації є висновок банку на підставі аналізу компанії-радника, що боржник не спроможний обслуговувати наявні зобов'язання і що його бізнес є життєздатним. Аналіз господарсько-фінансової діяльності боржника повинен уключати огляд усіх пов'язаних осіб та оцінку трансфертного ціноутворення. За результатами цього аналізу мають бути визначені найкращі варіанти реструктуризації з точки зору банку. Банк повинен визначити вигоди від стягнення застави порівняно з вигодами від реструктуризації. Жоден план реструктуризації не може бути ухвалений без належної консолідованої фінансової інформації від боржників, яка повинна передбачати консолідовану фінансову звітність за щонайменше останні два роки, підтверджену висновками аудиторської компанії з визнаною репутацією, а також прогноз грошових потоків на наступні 2-3 роки. Крім того, у процес реструктуризації повинні бути включені всі юридичні особи, які були прямо чи опосередковано профінансовані за рахунок кредиту, який підлягає реструктуризації.

- 1.2. Співпраця з боку боржника є обов'язковою передумовою для реструктуризації. Кінцеві власники компанії-позичальника повинні забезпечити повну прозорість фінансів, операційної діяльності та структури власності бізнесу до того, як реструктуризація їхніх кредитів може бути завершена. Дії, що свідчать про неготовність співпрацювати, включають (але не обмежуються): навмисне банкрутство, викривлене представлення фінансового стану, брак прозорості, ненадання інформації кредитору у визначені терміни. Якщо в будь-який момент процесу реструктуризації боржник виявляє небажання співпрацювати, процес реструктуризації повинен бути припинений, а юридичні заходи із примусового стягнення боргу повинні бути відновлені без зволікань. За потреби банки повинні ініціювати forensic аудит позичальника.
2. **Узгодженість.** Будь-який план реструктуризації має передбачати участь власників компанії у відновленні її роботи шляхом внесення власних коштів або інших активів, необхідних для роботи відповідного бізнесу.
3. **Посилений моніторинг.** План реструктуризації має передбачати отримання банками можливості здійснювати постійний моніторинг діяльності бізнесу(ів) після проведення реструктуризації. Доцільним є включення представників банків (через компанії-радіники із визнаною репутацією) до складу наглядових рад компаній, чиї кредити підлягають реструктуризації.
4. **Координація дій кредиторів.** У разі наявності спільних позичальників державні банки повинні діяти узгоджено через сформовані комітети кредиторів з метою максимізації сукупної вигоди для держави як кінцевого власника банків. Координація дій із приватними банками також є доцільною.
5. **Посилення позицій кредитора.**
 - 5.1. Реструктуризація має забезпечити, де можливо, посилення правової позиції банку як кредитора, включно із посиленням прав на стягнення застави, якщо боржник не виконуватиме умови за кредитом після проведеної реструктуризації.
 - 5.2. Грошові потоки понад суми, необхідні для забезпечення роботи бізнесу в нормальному режимі, мають спрямовуватися, принаймні частково, на погашення кредитів банків.
6. **Управління.**
 - 6.1. Спеціалізовані групи фахівців банків мають напрацьовувати та пропонувати підходи до реструктуризації для кожної групи пов'язаних позичальників. Групи із реструктуризації повинні бути відокремлені від роботи кредитних менеджерів та підпорядковані окремому керівництву. Групи із реструктуризації повинні бути незалежними від тих, хто пропонував або ухвалював рішення про надання кредитів, які стали непрацюючими.
 - 6.2. Остаточні рішення щодо реструктуризації великих NPLs (тобто кредитів понад 5% від регуляторного капіталу банку) повинні ухвалюватися наглядовими радами, призначеними відповідно до вимог Закону України від 05 липня 2018 року № 2491–VIII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функціонування фінансового сектору в Україні" (для Ощадбанку та Укресімбанку). Цей принцип не повинен перешкоджати банкам працювати із запитами на реструктуризацію, щоб передати проекти рішень на розгляд незалежних наглядових рад одразу після їх призначення.
7. **Звітування.** Держбанки повинні звітувати про роботу з проблемною заборгованістю (включаючи, зокрема, реструктуризацію) кожні півроку (перший звіт очікується в лютому 2019 року) для формування загального звіту Міністерством фінансів України та його опублікування.